

BOŻENA KANCLERZ

ORCID: 0000-0002-5496-2139

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

E-mail: b.k@amu.edu.pl

## SUPERWIZJA W EDUKACJI – STAN AKTUALNY I PERSPEKTYWA ROZWOJU W POLSKIM SYSTEMIE EDUKACJI

### WPROWADZENIE

Dlaczego zainteresowałam się tematyką superwizji w edukacji?

Prowadzenie szkoleń oraz warsztatów dla nauczycieli to nie tylko rozwijanie kompetencji, uczenie nowych metod pracy. Bardzo ważnym elementem towarzyszącym dyskusji jest praca na indywidualnym przypadku i omówienie trudności z nim związanych. W moim doświadczeniu nauczyciele szczególnie często posługują się określeniami typu: „nie da się”, „to w tym przypadku jest niemożliwe”, „próbowałam i się nie udało”, „to na moją klasę nie działa”, „ta dzisiejsza młodzież – nic ich nie interesuje”. Trudno więc nie zatrzymać się na wspomnianych indywidualnych przypadkach, ważne bowiem w mojej pracy jest nie tylko zrealizowanie zaplanowanego materiału szkoleniowego, ale również dzielenie się swoimi doświadczeniami podpartymi najnowszą wiedzą z obszaru edukacji i wychowania, praca na zasobach grupy, a także wsparcie nauczycieli w ich pracy. Podczas tych dyskusji pojawiają się emocje wyrażone w opowiadaniu o w trudnościach, wypaleniu zawodowym, ale także przejawy radości, że coś udało się osiągnąć, nad czymś udało się popracować. Dyskutując i spoglądając na problem holistycznie i wieloaspektowo, dostrzegamy w grupie większą liczbę rozwiązań, możemy skonsultować swoje przemyślenia, zawsze odwołując się do aktualnej wiedzy, standardów, przepisów i doświadczeń z wykorzystywania metod uznanych w edukacji i wychowaniu.

Szkolenia, do których wprowadzany jest element interakcji z uczestnikami, sesja pytań i odpowiedzi oraz dyskusja, to od lat sprawdzający się model. Ważnym argumentem potwierdzającym to doświadczenie są ankiety ewalu-

acyjne, w których często pojawiają się takie treści jak: „ważne było dla mnie omówienie konkretnych przykładów”, „przyda mi się bardzo podawanie alternatywnych rozwiązań”, „szkolenie było dopasowane do potrzeb uczestników”, „poznałam doświadczenia innych”. W ten sposób podczas zbierania wieloletnich doświadczeń zarówno pracy w szkole, jak i w innych instytucjach pomocowych oraz podczas szkolenia nauczycieli i rodziców zaczęłam dostrzegać ogromną potrzebę wykorzystania superwizji w edukacji. Jednocześnie, co warto podkreślić, temat superwizji rozpoznany jest w praktyce od lat na gruncie psychoterapii, którą się zajmuję, pracując z dziećmi, młodzieżą i ich rodzinami. W dziedzinie tej superwizja jest obowiązkowa, ale jednocześnie jest niezwykle cennym fragmentem pracy, ubogacającym warsztat psychoterapeuty. Nie bez znaczenia jest także budowanie dobrostanu psychoterapeuty poprzez korzystanie z superwizji.

Superwizja w edukacji nie ma swojej tradycji, opracowanych narzędzi, struktury ani umocowań prawnych. Jak pisze Justyna Siemionow (2024, s. 75) – nadal występuje w charakterze działań innowacyjnych. Pojawiające się publikacje na ten temat w literaturze pedagogicznej oraz praktyka pracy z nauczycielami dają nadzieję na ukonstytuowanie się tej metody w środowisku edukacyjnym, podobnie jak miało to miejsce w psychoterapii i pracy socjalnej. Superwizja w edukacji jest zatem metodą *in statu nascendi*, a w czasie niezwykle intensywnych zmian w systemie edukacji takie wsparcie dla nauczycieli i ich rozwoju może stać się bardzo interesującą poznawczo metodą, która wzmocni istniejącą bazę szkoleń i kursów. Nauczyciel pozostający bowiem w ciągłym procesie zmiany, oprócz giętkości poznawczej i nastawienia na ciągłe doskonalenie zawodowe, może także doświadczać trudności natury psychicznej. Nawet doświadczony edukator, będący nie tylko nauczycielem, ale także wychowawcą w złożonym systemie szkolnym i społecznym (współpraca z rodziną, presja egzaminacyjna, oczekiwania młodzieży wobec szkoły), jest narażony na doświadczenia i sytuacje, które mogą znacząco oddziaływać na jego psychikę, wykraczać poza jego dotychczasowe doświadczenia i kompetencje. Takie sytuacje wymagają zatem wsparcia i systematycznych rozwiązań z obszaru konsultacji oraz poradnictwa. Problem ten jest coraz częściej sygnalizowany zarówno w literaturze przedmiotu, jak i wśród decydentów politycznych. Pojawiająca się w dyskusjach potrzeba wprowadzenia superwizji do edukacji oraz usystematyzowanie zagadnienia – czym powinna być dla nauczycieli – stanowi istotne wyzwanie i jest kwestią niezwykle ciekawą. Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie ram teoretycznych superwizji oraz przeanalizowanie, w jaki sposób jest wprowadzana do edukacji, co stanowi wstęp do dalszych badań autorki w tym obszarze.

## CZYM JEST SUPERWIZJA I JAK NALEŻY JĄ ROZUMIEĆ?

Muszę przede wszystkim zaznaczyć, że pojęcie superwizji przekracza granice jednej uzgodnionej ramy definicyjnej – jest to związane zarówno z rozwojem superwizji, jak i obszarem, w jakim jest realizowana.

## Superwizja w psychoterapii

W najprostszym ujęciu rozumiemy superwizję w psychoterapii jako proces, w którym psychoterapeuta lub superwizor konsultują się u osób bardziej doświadczonych, by skorzystać z ich wiedzy i doświadczenia, i w ten sposób wzbogacić własną praktykę (Gilbert i Evans, 2004, s. 13). Jest to zatem proces uczenia się, w którym psychoterapeuta współpracuje „z bardziej doświadczonym kolegą po fachu, by w procesie ciągłego rozwoju zawodowego wzbogacić własne umiejętności” (Gilbert i Evans, 2004, s. 13). Do najważniejszych aspektów superwizji w psychoterapii zalicza się: znaczenie przymierza superwizorskiego, edukacyjne albo instruktażowe cele superwizji, dobro klienta jako podstawowego przedmiotu i celu procesu superwizyjnego, koncentrację na rozwoju zawodowym superwizanta, możliwość procesu „metaterapii” (Caroll, 1996; Ekstein i Wallerstein, 1972; Gilbert i Evans, 2004; Hawkins i Shohet, 2000; Hess, 1987; Holloway, 1995). Warto także podkreślić, że to dziedzina wiedzy, która rozwija się jako odrębna dyscyplina, kształtując swoje ramy pojęciowe, funkcje, zadania oraz modele. W obliczu rozwoju superwizji doświadczamy i obserwujemy, w jaki sposób uregulowania systemowe wspierają rozwój tej dyscypliny zarówno w teorii, jak i praktyce. Dobry przykład w zakresie praktyki jest wymogiem formalnym superwizji zarówno indywidualnej – w procesie szkolenia adeptów psychoterapii, jak i zespołowej – w przypadku działania placówek. Tak prowadzona superwizja zakłada z jednej strony wsparcie dla specjalistów (zarówno rozwojowe, jak i psychiczne), z drugiej strony natomiast wspiera pacjenta (klienta). Jeżeli bowiem założymy, że zasoby specjalisty są wyczerpywalne lub niewystarczające, to właśnie superwizja jest odpowiedzią na ten problem. Specjalista nie tylko może skonsultować dany przypadek, ale też może otrzymać odpowiednie wsparcie ze strony superwizora czy grupy, w której prowadzona jest superwizja.

## Superwizja w pracy socjalnej – interdyscyplinarny charakter superwizji

W literaturze przedmiotu znajdujemy koncepcje superwizji w pracy socjalnej jako m.in.: metody zarządzania pracą socjalną (Kadushin i Herkness, 2014), metody rozwoju zawodowego pracowników (O'Donoghue, 2003), narzędzia o charakterze ewaluacyjnym z uwzględnieniem wymiaru oceniającego (Krzyszukow-

ski, 1997), narzędzia służącego do monitorowania podmiotów pracy socjalnej (Szmagański, 2009), czy wręcz jako samodzielną dyscyplinę, która funkcjonuje na własnych prawach (Davis, 2010; Ferreira i in., 2014; Ornacka, 2019, s. 538). Jednak w sposób formalny superwizję w pracy socjalnej definiuje Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (2004, art. 121a ust. 1). Założenia prawne wprost precyzują: „1. Superwizja pracy socjalnej polega na ustawicznym rozwoju zawodowym pracowników socjalnych, służącym utrzymaniu wysokiego poziomu świadczonych usług, zachowaniu i wzmacnianiu kompetencji zawodowych, udzielaniu wsparcia, poszukiwaniu źródeł trudności w pracy i możliwości ich pokonywania. 2. Prawo do korzystania z superwizji pracy socjalnej prowadzonej przez superwizorów pracy socjalnej ma każdy pracownik socjalny” (art. 121a ust. 1 i 2). Superwizja jest narzędziem wykorzystywanym nie tylko przez pracowników socjalnych, ale coraz częściej także przez asystentów rodzinnych czy kuratorów sądowych (Kaszyński, 2024, s. 32).

### Superwizja w edukacji

Superwizja pochodzi od angielskiego słowa *supervision* i oznacza nadzór. Nie jest to jednak odniesienie do polskiego określenia *nadzór pedagogiczny*, który związany jest z kontrolą i sformalizowaną formą nadzoru. Głębokie korzenie psychologiczne superwizji oraz zebrane doświadczenia na gruncie pracy socjalnej pozwalają dostrzec potrzebę przeniesienia tej praktyki także na grunt edukacji i pedagogiki.

Superwizja w edukacji rozwijała się w Stanach Zjednoczonych; na gruncie praktyki oznaczało to, że pojawiały się dylematy związane z jej wielowarstwowym rozumieniem, szczególnie w obszarze swego rodzaju konfliktu pomiędzy koniecznością ewaluacji wyników nauczycieli poddawanych superwizji a chęcią i potrzebą wspierania nauczycieli w ich procesie kształcenia (Sullivan i Glanz, 2013). Uwzględniając jednak nowe podejście do superwizji, które nie jest już kojarzone tylko z nadzorem, na gruncie amerykańskiej koncepcji zarządzania szkołą pojawiło się rozumienie tej metody jako dialogu, który ma sprzyjać efektywności, czyli sprawności w osiągnięciu celów szkoły postrzeganych jako wypadkowa rozpatrywanych z równą uwagą oczekiwań administracji systemu edukacyjnego, rodziców, nauczycieli, społeczności lokalnej, jak również osiągnięć uczniów, kompetencji nauczycieli i czynników zewnętrznych wpływających na rozwój szkoły. W tak holistycznie rozumianej koncepcji zarządzania szkołą superwizja ma dostarczać nauczycielowi informacji zwrotnej o jego działaniach: które powinny być kontynuowane, a które zmienione, wraz z argumentami uzasadniającymi wszelkie rekomendacje (Szmagański, 2009, s. 12). To tylko jedna z perspektyw teoretycznych odnosząca się do rozwoju tej dziedziny na gruncie

amerykańskim. Warto jednak, uwzględniając perspektywę rozwojową superwizji w polskim systemie edukacji, odwołać się nie tylko do doświadczenia innych systemów edukacyjnych, ale także do założeń współczesnej superwizji w edukacji. Superwizja uwzględnia fakt, że nauczanie jest skomplikowanym i zróżnicowanym procesem, daje przestrzeń nauczycielowi do refleksji nad własną pracą i do samorozwoju, wspiera nauczycieli w podnoszeniu jakości edukacji w szkole, jest procesem ciągłym, wspiera liderów edukacji do bycia źródłem zmian systemowych, jest ugruntowana w przekonaniu, że nauczyciele powinni wspierać pozytywne zmiany w życiu i nauce swoich uczniów (Nowicka i Wzorek, 2016, s. 9). Wszystkie te pozytywne aspekty superwizji stanowią uzasadnienie do wprowadzenia jej do polskiego systemu wsparcia nauczycieli, gdyż jest ona sposobem „na rozwój jakości nauczania w placówce, a jednocześnie na zmniejszenie liczby problemów wychowawczo-profilaktycznych, z którymi spotyka się społeczność szkolna” (Nowicka i Wzorek, 2016, s. 9).

Posługując się skonstruowanymi przez Nowicką i Wzorek (2016, s. 9) założeniami współczesnej superwizji w edukacji, poniżej postaram się także uzasadnić, dlaczego coraz częściej pojawiają się postulaty o systemowym wprowadzeniu praktyki superwizji do systemu edukacji.

**Superwizja uwzględnia fakt, że nauczanie jest skomplikowanym i zróżnicowanym procesem.** W obliczu zmieniającej się rzeczywistości społeczno-kulturowej i niespotykanego przyspieszenia w rozwoju sztucznej inteligencji nauczyciele mierzą się z częstą dezaktualizacją wiedzy, a także łatwym dostępem przez uczniów do informacji – co nie miało nigdy wcześniej w historii miejsca. To wszechobezwładniające przyspieszenie jest dla nauczycieli zarówno szansą, jak i zagrożeniem. Ciągłe pojawiają się bowiem pytania: Jak uczyć? Czego uczyć? W jaki sposób indywidualizować i różnicować nauczanie? Taka niepewność stanowi tylko jeden z przykładów pojawiających się możliwych dylematów i trudności, których mogą doświadczać nauczyciele. Stan niepewności wpływa bowiem na stan psychiczny edukatorów. Stała, regularna możliwość stawiania pytań i otrzymania wsparcia ze strony środowiska oraz bardziej doświadczonych specjalistów (superwizorów) stanowić może pomoc w tym obszarze.

**Superwizja daje przestrzeń nauczycielowi do refleksji nad własną pracą i do samorozwoju.** Nauczyciele mogą korzystać z wielu form doskonalenia zawodowego i wsparcia. Jednak bez systemowych rozwiązań wprowadzających superwizję projekty realizowane ad hoc w nietrwalej przestrzeni nie budują w edukatorach poczucia bezpieczeństwa, które jest tak ważne dla rozwoju.

**Superwizja wspiera nauczycieli w podnoszeniu jakości edukacji w szkole.** Szkolenia, wykłady, warsztaty wspierają ogólne kompetencje, wyznaczają także standardy pracy, dają możliwość wprowadzania innowacji. Jednak superwizja jako proces dostarczający nauczycielowi informacji zwrotnej jest unikalnym

rozwiązaniem i wsparciem dla rozwijającego się nauczyciela. Podczas spotkań superwizyjnych – zarówno grupowych, jak i indywidualnych – nauczyciel może w praktyce weryfikować wdrażane rozwiązania będące efektem rozwoju zawodowego i szukać nowych dróg do poprawy jakości swojej pracy.

**Superwizja jest procesem ciągłym.** Ciągłość procesu superwizji zapewnia poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji, daje możliwość „przeczekania” ze swoim problemem, który wart jest omówienia. Nauczyciel może zatem otrzymać wsparcie merytoryczne i psychologiczne jednocześnie. Emocje nauczycieli (zarówno te pozytywne, jak i negatywne) są nierozdzielnie związane z ich samopoczuciem, tożsamością zawodową (Madalińska-Michalak, 2016, s. 19); ma to więc związek z potrzebą pracy nad sobą i uwzględnieniem aspektu meta-terapii w superwizji.

**Superwizja wspiera liderów edukacji do bycia źródłem zmian systemowych.** Ewaluacja i weryfikacja prowadzonych działań edukacyjnych i oddziaływań wychowawczych pozwala wprowadzać zmiany i odnajdywać nowe rozwiązania. Taki proces wspiera nie tylko edukatorów, ale także całe placówki w rozwoju.

**Superwizja jest ugruntowana w przekonaniu, że nauczyciele powinni wspierać pozytywne zmiany w życiu i nauce swoich uczniów.** Zaopiekowany i rozwijający się w poczuciu bezpieczeństwa nauczyciel będzie wsparciem dla swoich uczniów, którzy – żyjąc w świecie permanentnej zmiany – potrzebują pewnego siebie lidera i partnera, z którym wkroczą w świat przygody i wyzwania, jakim jest edukacja, ale też codzienne życie.

Potrzeba ciągłego rozwoju systemu edukacji i wsparcie w tym procesie nauczycieli stało się główną osią wzmacniającą rozpoznanie tematyki superwizji nauczycielskich w polskim systemie edukacji. Jakość edukacji, metodyka pracy szkół oraz profesjonalizm w pracy nauczyciela, a także dobrostan psychiczny edukatorów to istotnie ważne zagadnienia z perspektywy procesu edukacyjnego, jak i kształcenia nauczycieli. Istotą jednak jest rozumienie tych procesów jako wzajemnie się uzupełniających i spostrzeżenie, że wypracowane na gruncie psychologii/psychoterapii i pracy socjalnej standardy nie funkcjonują powszechnie w grupie zawodowej nauczycieli.

#### PRÓBY WDRAŻANIA SUPERWIZJI W EDUKACJI

Na poziomie mikro próby wdrażania superwizji do edukacji są nam znane. Pojawiają się projekty kierowane do wąskiej grupy odbiorców. Warto tu wspomnieć o interesującym projekcie realizowanym w 2016 roku przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Instytut Edukacji Pozytywnej. Projekt „Wartości w pracy

superwizyjnej i profilaktycznej”<sup>1</sup> opierał się na szkoleniu nauczycieli, ale także na przygotowaniu materiałów do pracy w ramach superwizji. Obecnie także z poziomu Ministerstwa prowadzone są programy, w których uwzględnia się superwizję jako formę rozwoju i wsparcia nauczycieli i włącza ją do projektów. Przykładem mogą być programy pilotażowe prowadzone w Specjalistycznych Centrach Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW) (Rutkowska, 2023).

W sprawę wdrażania superwizji w edukacji na poziomie systemowym z uwzględnieniem kompleksowego i całościowego wsparcia zagwarantowanego nauczycielom zaangażowała się Rzeczniczka Praw Dziecka Monika Horna-Cieślak. Dostrzegając potrzeby nauczycieli i odnosząc się między innymi do statystyk dobrostanu psychicznego nauczycieli, w kwietniu 2025 roku zaproponowała wraz ze swoim zespołem projekt ustawy o wspieraniu uczniów i nauczycieli. Projekt zakłada zmiany w kilku obszarach i przewiduje nowelizację prawa oświatowego. Projekt ma regulować aktywność edukacyjną uczniów, dając im gwarancję wypoczynku w dni wolne. Jednocześnie wprowadza systemowe rozwiązanie – superwizję dla nauczycieli. Ustawa o wspieraniu uczniów i nauczycieli zakłada nowelizację przepisów prawa oświatowego. Propozycja zakłada, aby nauczyciele i nauczycielki mieli ustawowo zagwarantowane prawo do superwizji, czyli profesjonalnego wsparcia w trudnych i wymagających momentach ich pracy zawodowej (Rzecznik Praw Dziecka, 2025). Superwizje mają służyć wsparciu, przeciwdziałaniu wypaleniu zawodowemu oraz wymianie doświadczeń. Projekt zakłada również szczegółowe rozwiązania dotyczące kwalifikacji superwizorów. Superwizorami mogłyby zostać osoby z pięcioletnim doświadczeniem w pracy pedagogicznej oraz z odpowiednim przygotowaniem. Z tej profesjonalnej formy wsparcia w wykonywaniu zawodu mogliby korzystać zarówno nauczyciele początkujący, jak i ci, którzy mają ogromne doświadczenie, ale potrzebują wsparcia lub inspiracji bądź doświadczają wypalenia zawodowego (Sewastianowicz, 2025). Jak wspomniała Rzeczniczka Praw Dziecka Monika Horna-Cieślak, projekt dotyczący superwizji dla nauczycieli w praktyce szkolnej mógłby zaistnieć od 2026 roku, gdyż wymaga to większych zmian i przygotowania osób, które mogłyby pełnić rolę superwizora (za: Sewastianowicz, 2025). Nie sposób nie zgodzić się z odroczoną perspektywą czasową regulacji tych rozwiązań w praktyce. Superwizja jest bowiem ugruntowaną dyscypliną i warto w obszarze wiedzy i praktyki wypracować rozwiązania, które można przenieść na grunt edukacji.

Podjęmowane zatem próby i inicjatywy oddolne to początek pracy nad systemowym uregulowaniem superwizji w edukacji. W systemie edukacji mamy obecnie do czynienia z rozproszonym i wielowymiarowym systemem wsparcia nauczycieli. Nie można powiedzieć, że nauczyciele czy specjaliści nie mogą ko-

---

<sup>1</sup> Więcej o projekcie na stronie: <http://www.superwizjawszkole.pl/info/>

rzyszać ze wsparcia w swojej pracy. Warto tu przywołać liczne kursy, szkolenia, wsparcie płynące z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych oraz Ośrodków Doskonalenia Nauczycieli (Zalas, 2018, s. 54.) Nierzadko także nauczyciele mogą korzystać z webinarów i podcastów oraz konferencji, które są bardzo popularne w środowisku edukacyjnym i stanowią formę wsparcia zarówno w rozwoju nauczycieli, jak i w rozwiązywaniu ich bieżących problemów zawodowych, wychowawczych i relacyjnych związanych z pracą w systemie edukacji. Jednak system ten jest bardzo rozproszony, a dostępność zróżnicowana, jednocześnie – co warto podkreślić – korzystają z niego jedynie zainteresowani rozwojem i chętni do poszerzania swoich kompetencji nauczyciele. Warto zatem wskazać, że ten pozytywny wymiar wspierania nauczycieli powinien nadal ewoluować i obok superwizji w edukacji stanowić całość systemu rozwoju nauczycieli w Polsce. Co jednak przemawia za ujednoliceniem standardów w obszarze superwizji? Przede wszystkim wymienione przeze mnie formy wsparcia nie są obowiązkowe dla nauczycieli, choć korzystać z nich może dzięki szerokiej dostępności każdy zainteresowany. System ten nie jest ujednolicony, co akurat w tym przypadku stanowi walor ze względu na konkurencję, jakość świadczonych usług oraz różnorodność ofert wsparcia. Na rynku szkoleń dla nauczycieli działają zarówno podmioty publiczne, jak i prywatne. Nauczyciele otrzymują wsparcie w postaci finansowania, ale mogą także szkolić się samodzielnie na własnych warunkach, korzystając z własnych środków finansowych. W przypadku superwizji w literaturze przedmiotu panuje zgoda co do tego, że jest to proces uczenia się sprzyjający ciągłemu rozwojowi zawodowemu (Gilbert i Evans, 2004, s. 13). Zwraca się także uwagę, że superwizja to ważny aspekt dbałości osoby superwizowanej o samą siebie. W świecie ciągle zmieniającej się edukacji oraz dyskusji, jak ona powinna wyglądać, niezwykle dynamicznie ewoluującej rzeczywistości społeczno-kulturowej, zmieniających się pokoleń, które pozostają pod nie tylko edukacyjnym, ale też wychowawczym wpływem nauczyciela, potrzebna jest przestrzeń do refleksji, uczenia się oraz zmiany. Superwizja, której celami byłoby zarówno dobro uczniów, jak i nauczycieli, to spotkania, podczas których osoby superwizowane podejmowałyby refleksję i krytyczne badanie procesów uczenia się i relacji z uczniami. I tu w związku z powyższym pojawiają się trzy ważne postulaty warunkujące powodzenie superwizji w edukacji. Po pierwsze – systemowe uregulowanie zarówno zawodu superwizora w edukacji, jak i wdrożenie standardów prowadzenia superwizji w edukacji (przeszkolenie odpowiedniej liczby osób według określonych standardów). Po drugie – obowiązkowość podlegania superwizji dla wszystkich nauczycieli i specjalistów pracujących w szkole (co wymagałoby oswojenia się nauczycieli z tą formą doskonalenia poprzez konsultacje ze środowiskiem w tym zakresie). Po trzecie – zapewnienie superwizji w ramach prowadzonej działalności edukacyjnej – bezpłatnie, tak jak ma to miejsce w systemie ochrony zdrowia.

Systemowe uregulowanie zawodu superwizora, czyli opracowanie wymagań i kwalifikacji superwizorów oraz programu szkolenia, a także określenie, pod jaką instytucję mogliby podlegać (gdzie być zatrudniani) wymaga oczywiście szerszej debaty w gronie specjalistów i praktyków oraz ustalenia owych warunków. Warte rozważenia jest kilka kwestii wyjściowych:

W ramach pierwszego postulatu warto zadać sobie następujące pytania:

- Jakie wykształcenie bazowe będzie umożliwiało zostanie superwizorem? Czy nauczyciele przedmiotowi mają wiedzę i doświadczenie do bycia superwizorem? Z drugiej zaś strony, czy inne wykształcenie bazowe i brak doświadczenia w prowadzeniu lekcji czy ocenianiu będzie umożliwiało wsparcie nauczycieli? Jak pisze Bogusław Śliwerski, każdy nauczyciel posiada przygotowanie pedagogiczne, nie każdy jednak pedagog jest nauczycielem (Śliwerski, 2010, s. 38);
- Jakie doświadczenie będzie wymagane? Czy warto wziąć także pod uwagę predyspozycje do zawodu superwizora? Jak pisze bowiem Śliwerski, w kształceniu i certyfikowaniu pedagogów akcentuje się raczej to, by oni coś wiedzieli, niż żeby jakoś myśleli (Śliwerski, 2010, s. 38), a wydaje się, że niezbędne w zawodzie superwizora jest łączeniu obu tych obszarów. W literaturze przedmiotu zwraca się także uwagę na to, że superwizor pracuje nie tylko swoją wiedzą i doświadczeniem, ale także kompetencjami oraz empatią, zrozumieniem czy zdrowym rozsądkiem (Rotschild, 2024, s. 19 i in.). Proces superwizji ma służyć rozwojowi zawodowemu pracownika, być dla niego wsparciem psychicznym i szukaniem nowej perspektywy zarówno edukacyjnej, jak i wychowawczej. To proces oparty nie tylko na pracy superwizora, ale także na doświadczeniu grupy. Ważne zatem, aby superwizor, odpowiadając na wyzwania współczesnej edukacji, miał doświadczenie metodyczne, niezbędną wiedzę psychologiczną i pedagogiczną, szczególnie związaną z pracą z uczniem ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi i wychowawczymi; ważne może okazać się także doświadczenie w pracy z rodzicami oraz komponent związany z kwalifikacjami do prowadzenia grup wsparcia (taką funkcję miałyby spełniać grupa superwizyjna). Niewątpliwie istotne mogą okazać się kompetencje związane z pracą z osobami w kryzysie zawodowym (wypalenie zawodowe nauczycieli). Ważne zatem będzie interdyscyplinarne przygotowanie, ale także giętkość poznawcza, elastyczność oraz wysoko rozwinięte kompetencje komunikacyjne. Tak interdyscyplinarnie przygotowany superwizor może zwiększać skuteczność procesu superwizyjnego;
- Kto i na jakiej podstawie miałby przygotować program szkolenia, np. podyplomowego, dla superwizorów? O ile w literaturze przedmiotu i praktyce bardzo dobrze rozwinięty jest model superwizji zarówno w pracy psycho-

terapeuty, jak i pracowników socjalnych oraz coraz częściej pisze się o superwizji jako uniwersalnej metodzie wsparcia i doskonalenia zawodowego, podczas której omawiane są trudności pracownika pojawiające się na co dzień we wszelkich relacjach zawodowych (Mańkowska, 2024), to w edukacji potrzeba czasu i badań, aby wypracować na podstawie uniwersalnych założeń model dopasowany do procesu edukacji i wychowania oraz specyfiki miejsca nauczyciela/specjalisty/dyrektora w tym procesie. To jednak wymaga czasu i określonych środków.

Uwzględniając postulat dotyczący obowiązkowości superwizji w edukacji, warto czerpać w tym przypadku z doświadczeń superwizji w psychoterapii, która ma nie tylko wspierać psychoterapeutę, ale także gwarantować wysoką jakość świadczonych usług pacjentom. Pamiętać jednak należy, że przymus uczestnictwa w superwizji jest wskazywany jako możliwe źródło niepowodzeń tego procesu (Mańkowska, 2024, s. 107–115). Zatem wprowadzanie superwizji do praktyki edukacyjnej wymaga wielu zabiegów promujących tę metodę i wskazywania pozytywnych stron udziału w tym procesie zarówno w wymiarze jednostkowym, jak i społecznym. Należy bowiem mieć świadomość, że superwizja w psychoterapii ma długą tradycję i dla wykonujących ten zawód nie stanowi przymusu, tylko część procesu zarówno certyfikacji (specjalizacji), jak i później wykonywanego zawodu (Radzio, 2023, s. 59). W zawodzie nauczyciela nie jest to praktyka powszechna, więc nauczyciele mogą początkowo traktować ją jako dodatkowy obowiązek czy narzędzie kontroli. Stąd tak ważne jest, abyśmy przygotowali specjalistów, którzy – wykonując wzorowo swój zawód – będą zachęcali i wspierali nauczycieli do pracy na sobą i swoją pracę.

Rozważając trzeci postulat, nie mam wątpliwości, że w ramach edukacji systemowej superwizja musi być bezpłatna. Oczywiście nie wyklucza to działalności komercyjnej w tym obszarze, jednak podstawowe zaplecze dla nauczycieli w postaci wykwalifikowanej kadry superwizorów powinno być oferowane w ramach ich rozwoju zawodowego i ochrony ich zdrowia psychicznego oraz dobrostanu w formie bezpłatnej.

W obszarze planowania pracy superwizora pojawia się na ten moment dużo więcej pytań, a sprawa wprowadzenia superwizji do edukacji może okazać się trudniejsza, niż nam się wydaje. Zasadniczo pomocne mogą być dwa pytania, na które uzyskanie odpowiedzi może stanowić podstawę do konstruowania metod i narzędzi pracy superwizora: (1) jakiej edukacji chcemy jako środowiska edukujące i edukację tworzące oraz (2) jakiego wychowania dla naszych uczniów potrzebujemy dziś? Podobnie bowiem jak w psychoterapii, gdzie mamy wiele modalności (poznawczo-behawioralna, systemowa, Gestalt, psychodynamiczna czy integratywna), tak w edukacji mamy wiele podejść zarówno metodycznych, jak i wychowawczych. Czy uda się stworzyć uniwersalny model superwizji dla

edukacji systemowej? Zakładam, że superwizja w szkołach alternatywnych może różnić się od tej prowadzonej w szkołach systemowych. Kwestie indywidualne – predyspozycje nauczyciela, jego tożsamość pedagogiczna oczywiście będą istotne i będą świadczyć o jakości jego oddziaływań edukacyjnych i wychowawczych (co ma także miejsce w psychoterapii jako relacja terapeutyczna), jednak wydaje się, że ustalenie standardów prowadzenia superwizji będzie stanowiło istotne wyzwanie w przygotowaniu i wprowadzeniu tego modelu wsparcia nauczycieli.

Warto także podjąć refleksję co do specjalizacji superwizorów i dobierania ich pod kątem doświadczenia ze względu na rodzaj placówki (szkoła podstawowa, średnia, przedszkola, żłobki) oraz rodzaj wykonywanego przez nauczyciela zawodu (nauczyciel przedmiotu/specjalista/dyrektor). Doprecyzowania wymaga również kwestia, czy proponowana dla nauczycieli superwizja byłaby grupowa czy indywidualna? A może zarówno grupowa, jak i indywidualna? To tylko część najważniejszych pytań, które wymagają rozstrzygnięcia.

Czy jesteśmy w stanie zdążyć do 2026 roku?

W pierwszej kolejności należy opracować standardy kształcenia dla superwizorów. Warto dać sobie czas na przygotowanie wykwalifikowanej kadry (np. w formie studiów podyplomowych). Realnie zatem przy bardzo szybkich działaniach (czego nie zalecam) udałooby się pierwszych superwizorów wprowadzić do szkół w 2028 roku, a nie jak proponuje Rzeczniczka Praw Dziecka – w 2026 roku (za: Sewastianowicz, 2025). Nie rekomenduję bowiem pośpiechu – źle prowadzona superwizja, bez wsparcia teoretycznego i nadbudowy systemowej oraz promocji tej formy wsparcia czy na przykład przeprowadzenia pilotażu, będzie gorsza niż jej brak. Najlepszym przykładem pośpiesznie prowadzonych działań w obszarze edukacji jest likwidacja zadań domowych czy wprowadzenie edukacji zdrowotnej jako nieobowiązkowego przedmiotu. Istotne w tej kwestii będzie także zainteresowanie Ministerstwa Edukacji Narodowej tym tematem, gdyż bez woli politycznej i odpowiedniego budżetu przeznaczanego na wprowadzanie systemowych rozwiązań w obszarze superwizji projekt ten nie będzie możliwy do realizacji.

NA ZAKOŃCZENIE... DLACZEGO WARTO PODJĄĆ TRUD WPROWADZANIA  
SUPERWIZJI DO EDUKACJI?

Badania prowadzone na całym świecie wśród pracowników różnych profesji korzystających z superwizji dowodzą, że model ten spełnia funkcję ochronną wobec wypalenia zawodowego (Mańkowska, 2024, s. 26). Jak pisze Beata Mańkowska, moc ochronna superwizji tkwi w możliwości:

- ekspresji emocji zamiast ich kumulacji i tłumienia (nauczyciele/specjaliści/dyrektorzy potrzebują możliwości przepracowania trudnych emocji wytworzonych w miejscu pracy);
- klaryfikacji, a więc bieżącej możliwości wyjaśniania spraw niejasnych, niedostępnych w codziennym dialogu, kontrowersyjnych oraz spornych, czyli krzyżujących potrzeby i interesy różnych stron;
- konfrontacji, a więc powiązania problemów (w tym faktów) z codziennej pracy z ich źródłami (okolicznościami) z przeszłości;
- zrozumienia źródeł własnych niedomagań i trudności w pracy (np. nie tylko mnie dotyczy problemy w tej klasie);
- znalezienia optymalnych, realnych rozwiązań uwzględniających ramy formalno-instytucjonalne oraz zasoby jednostki i organizacji;
- zapewnienia pracownikowi wszystkich aspektów wsparcia: emocjonalnego – możliwość wyrażania uczuć; informacyjnego – zrozumienie, co oznacza problem i jakie są jego źródła; oceniającego – dowiedzenie się, co zrobiono źle i co można poprawić lub udoskonalić; instruktazowego – poznanie sposobu rozwiązania problemu (Mańskowska, 2024, s. 25–26).

Nauczyciel jest zawodem wymagającym wszechstronnego wykształcenia, ciągłego doskonalenia się i pracy w szczególnych warunkach (wielostronne relacje: rodzic–dziecko–nauczyciel–dyrektor–inni nauczyciele). Praca z dziećmi i młodzieżą pozostaje niezwykle odpowiedzialnym, ale też inspirującym doświadczeniem, które niewątpliwie oprócz wsparcia merytorycznego wymaga od nauczyciela także rozwoju osobistego i troski o własny dobrostan psychiczny.

## BIBLIOGRAFIA

- Carroll, K.M. (1996). Relapse prevention as a psychosocial treatment: A review of controlled clinical trials. *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, 4(1), 46–54.
- Davis, R.T. (2010). Constructing a profession of social work: The role of social work supervision. *Revista de Asistență Socială*, (1), 20–30.
- Ekstein, R., Wallerstein, R.S. (1972). *The teaching and learning of psychotherapy* (wyd. poprawione). International Universities Press.
- Ferreira, M., Grewiński, M., Reis-Jorge, J. (2014). *Superwizja jako instrument rozwoju zawodowego w służbach społecznych* (tłum. K. Geletta). Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.
- Gilbert, M.C., Evans, K. (2004). *Superwizja w psychoterapii* (tłum. A. Tanalska-Dulęba). Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Hawkins, P., Shohet, R. (2000). *Supervision in the helping professions*. Open University.
- Hess, A.K. (1987). Psychotherapy supervision: Stages, Buber, and a theory of relationship. *Professional Psychology: Research and Practice*, 18(3), 251–259.
- Holloway, E.L. (1995). *Clinical supervision: A systems approach*. Sage Publications.

- Kadushin, A., Harkness, D. (2014). *Supervision in social work* (wyd. 5). Columbia University Press.
- Kaszyński, H. (2024). Superwizja pracy socjalnej. W kierunku perspektywy uważności na traumę. *Praca Socjalna*, 39(1), 29–44.
- Krzyszowski, J. (1997). *Elementy organizacji i zarządzania w pomocy społecznej*. Omega Praxis.
- Madalińska-Michalak, J. (2016). Pasja w pracy nauczycieli osiągających sukcesy zawodowe a potrzeba rozwijania ich kompetencji emocjonalnych. *Studia z Teorii Wychowania*, 7(4(17)), 13–35.
- Mańkowska, B. (2024). *Superwizja – jak chronić się przed wypaleniem zawodowym i utratą zdrowia*. Wolters Kluwer.
- Nowicka, M., Wzorek, A. (2016). *Superwizja w szkole. Model i koncepcja wdrożenia*. Ministerstwo Edukacji Narodowej.
- O'Donoghue, K. (2003). *Restoring social work supervision*. Dunmore Press.
- Ornacka, K. (2019). W dążeniu do podnoszenia jakości działania w pracy socjalnej. W: K. Frysztacki (red.), *Praca socjalna. 30 wykładów* (s. 534–552). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Radzio, R. (2023) Świadome i nieświadome wymiary superwizji. W: J. Skowrońska, W. Łodej-Sobańska (red.). (2023). *Superwizja psychoterapii. Podejście grupowo-analityczne* (s. 57–76). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Rothschild, B. (2024). *Wsparcie dla wspierających. Jak zapobiegać zmęczeniu współzuciem i traumie zastępczej* (tłum. M. Moskal). Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Rutkowska, A. (2023). *Formy pracy SCWEW – w tym superwizje i zajęcia modelowe*. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Rzecznik Praw Dziecka. (2025, 30 kwietnia). *Wspierajmy szkołę razem! Uczniowie, nauczyciele i RPD ze wspólną inicjatywą*. Brpd.gov.pl. <https://brpd.gov.pl/2025/04/30/wspierajmy-szkole-razem-uczniowie-nauczyciele-i-rpd-ze-wspolna-inicjatywa/>
- Sewastianowicz, M. (2025, 30 kwietnia). *RPD chce superwizji dla nauczycieli i więcej wolnych dni w roku szkolnym*. Prawo.pl. <https://www.prawo.pl/oswiata/superwizja-dla-nauczycieli-i-wiecej-dni-wolnych,532757.html>
- Siemionow, J. (2024). Superwizja w edukacji: nowy model wsparcia i rozwoju zawodowego nauczycieli. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, 43(2), 75–87.
- Sullivan, S., Glanz, J. (2013). *Supervision that improves teaching and learning: Strategies and techniques*. Corwin Press.
- Szmagański, J. (red.). (2009). *Superwizja pracy socjalnej. Zastosowania i dylematy*. Instytut Rozwoju Służb Społecznych.
- Śliwowski, B. (2010). *Mysleć jak pedagog*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593 z późn zm. (2004) (Polska). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040640593/U/D20040593Lj.pdf>
- Zalas, W. (2018). Superwizja szkolna w zmieniającej się rzeczywistości społecznej. *Prace Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości z siedzibą w Walbrzychu*, 46(2), 49–66.

**Author:** Bożena Kanclerz

**Title:** Supervision in education – current status and development prospects in the Polish education system

**Keywords:** supervision; teacher development; support; teacher wellbeing

**Discipline:** Pedagogy

**Language:** Polish

**Document type:** Article

**Summary**

The changing reality and challenges faced by teachers today make it necessary to support them in the pedagogical, therapeutic, social and ethical spheres. What is standard practice in professions such as social work and therapeutic assistance, namely supervision, is still not widely used in education. This article aims to present the theoretical framework of supervision and analyse how it is introduced into education, which serves as an introduction to the author's further research in this area. The article is theoretical and review-based, with elements of polemics. The author analyses what supervision is in psychotherapy and social work, and attempts to define supervision in education. The article also analyses the possibility of systematically introducing supervision into education and the benefits associated with it.